

МИТ, ЛЕГЕНДА ИЛИ
НАЈВЕЋА СРПСКА ТАЈНА

ВИДОВДАН

Да наш народ има дубоке корене, богату традицију и неугасли слободарски дух најбоље потврђује Видовдан. За оружане саставе Српства зато је 28. јун увек имао не само инспиративну и покретачку већ и заветну снагу.

С томе да је Видовдан одавно био празник нашег народа говоре многи древни обичаји. Са војничког становишта посебно су значајни обичаји који су посвећивани богу Виду, а односе се на рат и јунаштво. О томе, истина, не постоје срећена научна истраживања, али се зна да је Видовдан био дан момачког огледања и надметања у јунаштву. На тај дан су младићи пленили пажњу девојака да би код њих изазвали симпатије. Код народа, који је посебно ценио и неговао херојски и јуначки дух, та момачка надметања морала су бити јасно одређена витешким правилима како би се способности и вештине уверљиво и узвишено показале.

Видовдан је, дакле, био и остао дан јуначког огледања, те је, и по томе, дубоко усађен у свест српског народа. Како су Срби били склони ратовању, део видовданског култа, посвећен рату и јунаштву, постојао је израженији. То јуначко надметање с временом се обликовало у својеврсни српски витешки кодекс.

Усвајање хришћанства било је у нас условљавано делимичним настављањем одређених паганских веровања и дотадашњих у народу веома снажно укореваних обичаја. Тако се, славећи Видовдан, славио и култ бога Вида.

Култ је носио у себи и митско језгро бројних претхришћанских веровања по којима се јуначком смрћу на бојном пољу прелазило у вечни живот. Таква смрт на бојном пољу имала је свој мотив у часном жртвовању који је дуго живео у војскама, односно оружаним саставима Српства. Видовдански култ јуначког, витешког и часног посебно је изражен у време Косовске битке и после ње. Уосталом, и она догодила се на Видовдан, 28. јуна 1389. године.

Као завет, тај култ се проносио потом и на живот обичног човека, дајући му виши смисао. По њему, ако човек хоће да свој живот проживи људски и достојанствено, треба да га испуњава и обогаћује делима високе етичке вредности. Наравно, видовдански култ ће се осећати и пред Први српски устанак, али неће изостати ни у Другом српском устанку.

Према мишљењу Милоша Ђурића, видовданска етика управо је израсла из симбиозе етичких вредности Косовске битке, самог култа, наше православне вере, средњовековне витешке традиције и народне епике. Тако је она постала неписана философија морала српског на-

рода. Та етика не само да превазилази уско национални значај већ по својој свеобухватности, човекољубљу, лепоти, љубави према слободи, правди и највишим моралним вредностима живота има и – општечовечански смисао.

Зато се појам “круг вредности своје нације” у тој етици може изразити и вредностима “отаџбина”, односно идеалом отаџбине. Свако онај који са унутрашњим задовољством часног живота за своју нацију осећа да је испунио велики завет, остављајући вредна дела поколењима, и заслужује да уђе у круг најзаслужнијих за културно-историјски и духовни живот нације. Служити части своје нације, дакле, значи уједно служити и духовно-историјском животу човечанства.

Најбоља дела налазила су најјаче изворе управо у временима страдања, а она су, опет, рађала највеће синове, најузвишеније примере и најплеменитија дела. Косовско и послекосовско доба то најбоље доказују.

БЕКОВНА МИСТЕРИЈА

Витешка хуманост великих војвода, њихова милосрдност, поштовање, наклоност лепим краљевским кћерима, проткана чашћу, јунаштвом, поносом и господством, али и оданост нацији, вери и владару, у Косовској бици имају величанствену потврду. Том узвишеном господарству, потом, дивили су се и њиме напajали многи нараштаји. И девојке, са неутешном тугом у срцу, заручивале су се с косовским витезовима, тим “најкраснијим херојима на овоме свету”. Оне одлазе на крваво разбијште да видају ране својим витезовима и тиме показују своју верност националним јунацима.

Уосталом, многи наши потоњи прегаоци, јунаци, ствараоци, уметници и посленици културе стварали су велика дела надахњујући се најблагодетнијим и најскупљим националним успоменама: Видовданом и Косовом. Те успомене су нарочито инспирисале све лепоте и вредности српских идеала. А видовданска философија управо претпоставља духовно материјалном, небеско земаљском, опште индивидуалном, часно неверном и витешко сујетном. Она је, другим речима, светлост и слављење мушког, јуначког, витешког и часног пожртвовања идеји која сама себе, после смрти, васкрсава. Видовданска етика и философија истичу вредност индивидуалног самопрегора у општем интересу колективне среће, а зарад светлије будућности поколења.

Косовска битка 1389. године један је од најзначајнијих догађаја у нашој националној историји. Она је толико значајна да се и време, понекад, дели на оно пре и после Битке, тог до тада највећег сукоба српске и турске војске. На једној страни била је војска која је бранила своје најдраге и најузвишеније; на другој био је освајач и поробљивач Европе који је своју веру ширио сабљом и насиљем.

У Срба постоји вековна мистерија, философија, историја – легенда, култ и завет Косова. Тајна Видовдана! И нема тог Србина на Земљи који не зна за Косово и Видовдан. Ко год познаје наш народ, чуо је за Космет и зна да Срби славе битку на Косову. Али многе чуди и што ми, уз толико славних победа, слаavimo, како се тумачи, свој највећи пораз. Како да се не чуде кад и за нас саме постоји тајна Косова и Видовдана, с једне, и мистерија њихове симбиозе, с друге стране српске заветне духовно-етичке медаље? Али ма како парадоксално изгледало, та тајна и та мистерија давале су и доју необичну, па и непредвидиву вулканску снагу нашем народу. И одувек је ту, заправо, било нечег моћног и загонетног. Па, ни српско православље се не може замислити без Косова, а дубљи митски народни дух без Видова дана. Истина, Косово није сва наша историја, али јесте њен централни догађај. Зашто?

Историјске чињенице говоре да је српска војска, ношена етичким, националним, политичким и војним мотивима, са духовношћу хришћанске, али и са снажним спонама старе прадедовске вере, морала да, управо на Видовдан, на Косову пољу покаже сву своју вредност. О томе сведоче беседа кнеза Лазара и казивање српских витезова својем кнезу уочи боја. Али том битком је српска војска оставила и поруку и завет поколењима како се морају волети отаџбину, слобода и вера, свој народ и његове светиње, како се брани сопствено трајање и достојанство.

За Србе је тог Видовдана Косово била позорница на којој су се морале, без остатака и устезања, показати све националне, моралне и духовне вредности, место где се требало изборити за своју слободу, веру и отаџбину. Косово је постало заветни пут како се мора борити за Крст часни и слободу златну. Али била је то и позорница за све српске ратнике: стрелце и коњанике, војводе, витезове и племство на челу са кнезом Лазаром.

Неоспорно је зато да је Косовска битка са својим јунацима и витезовима, предањем, легендом и митом дубоко урасла у свест Срба. Наш народ је вековима чувао и одржавао, поштовао и неговао етичке и духовне вредности и поруке Битке која је генерацијама изазивала дивљење и пијетет, постала инспирација, подстицај, завет...

Култ те битке и Видовдана израстао је из одлуке кнеза Лазара и српске војске да се одлучним бојем стане на пут азијатској најезди. Та у историји српског народа најсудбоноснија одлука јасно исказује опредељење и решеност да се истраје на вечним и непролазним вредностима и идеалима. Косово и Видовдан су светлост, трајање, нада, пожртвовање, свесна и жестока борба, одбрана отаџбине и рода, слободе и православне вере. Зато је витешка и ратничка част косовских јунака постала образац за углед свим поколењима како се ваља борити за свој народ да би опстао на својим територијама.

ИДЕАЛ ВИТЕЗА И ЧОВЕКА

Најмаркантнија личност наше епске прозе и поезије је Милош Обилић. Милошев одлазак на Косово поље да убије турског цара Мурата и да разбије и победи турску силу, те тако да сачува част, образ и достојанство своје нације идеалан је и јединствен пример у историји човечанства.

Узор Милоша је негован, одржаван и поштован у народној свести. Он је уобличен у трајан идеал сваком Србину, мушкарцу и војнику, али и свакој Српкињи каквог мушкарца треба да воли и поштује. Такав идеал витеза на најлепши начин исказао је и Његош у *Горском вијенцу*. Обилићева етичка величина нашла је у том делу сву садржину и поруку. Његош Милоша узима као идеал човека и витеза.

И тај идеал се одржавао. Обавеза славне српске војске, а посебно официрског кора, била је да поштује, негује и у себи одржава и развија узвишене војничке врлине и вредности Милошевог духа. У борби за слободу нашег народа, веру и отаџбину, Милошев идеал опииао је и узносио наше људе ка великим патриотским делима. За српске офицере то је било нарочито важно.

У том смислу значајна је порука академика и ђенерала Јована Мишковића, првог војника и једног од наших најумнијих генерала, који у својој најпознатијој књизи Косовска битка, на самом крају, оцењује и у завет српским официрима оставља: ...Ето, то показује прошлост нашег народа – његова историја. Ако желимо да нас она поучи у садашњости те да створимо светлу будућност, треба да имамо чврсту државну организацију, да имамо довољну, добро организовану, дисциплиновану и одушевљену војску и да међу собом развијемо слогу, љубав, религиозност и патриотизам до фанатизма. То је дијагноза, а то је и прогноза целе наше државне и народне снаге. Сваки друкчији политички експерименти са државним уређењем и народним управљањем само ће нас ослабити и уназадити.

На основу већ реченог да Косово није сва наша историје, али јесте њен централни догађај, како каже наш савременик, оно нам је видовданским и својим култом, легендом и митом, уз идеал Обилића, у завет оставило – недвосмислени пут. Али на тој пут очувања отаџбине и Српства, пре свих, обавезни су наши народни прваци, војничке старешине, људи племенитог и витешког духа, Срби по крви, духу и уверењу. Али и сви они који могу и хоће да допринесу не само уско националном него и општем добру за све људе и народе добре воље.

Како је на Балкану минулих векова било више освајачких и поробљивачких војски него на другим просторима Европе, то је за наш народ, а посебно за његову војску, односно највише за његове офицере, било природно и неминовно да настане светле традиције и заветне поруке Видовдана, косовског култа и мита и духа Обилића. Уосталом, за српску војску и Србе несхватљиво би било да су њени официри били индиферентни на такве заветне и свете историјске поруке својих великих предака и славних Немањића.

То што се, нажалост, у нашој војсци, после Другог светског рата до данас, готово није обележавао нити славио Видовдан, наравно, посебна је прича; баш као и она о нашим српским моравима, нераскинутим идеолошким предрасудама, недореченој историји...

Да ли је, можда, већ данас куцнуо прави час да у Србији, коначно, исправимо неке историјске, али и актуелне неправде и заблуде, покаже време и наредни догађаји. Но, ако се то и не догоди, упркос свему, Видовдан и Косово ће и даље остати наша непрежаљена, највећа српска мистерија и тајна... ■

Раде РАЈИЋ